

Analiza prejemnikov nepovratnih sredstev v okviru Programa razvoja podeželja 2007–2013 za izboljšanje učinkovitosti gospodarjenja z zasebnimi gozdovi

Analysis of the Recipients of the Nonrefundable Funding in the Framework of the Program for Rural Development 2007-2013 for the Improvement of Private Forests Management Efficiency

Darja STARE^{1,*}, Nike KRAJNC¹

Izvleček:

Vstop Slovenije v Evropsko unijo je omogočil črpanje sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja v okviru ukrepov Programa razvoja podeželja (PRP). Tako je bil za izboljšanje konkurenčnosti gozdarskega sektorja z namenom izboljšati ponudbo gozdarskih storitev v okviru PRP 2007-2013 financiran ukrep 122: Povečanje gospodarske vrednosti gozdov, ki je podprl zasebne lastnike gozdov za (A) naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak in (B) naložbe za nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa. Do 31. decembra 2015 je bilo za ukrep 122 izplačanih 23,05 milijona €, ki so bili v več kot 90 % izplačani zasebnim lastnikom gozdov – posameznikom. Nekaj več kot 16 milijonov € je bilo izplačanih za nakup mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa, med katerimi je bilo nabavljenih največ traktorjev kolesnikov za delo v gozdu. V obdobju 2007–2013 je PRP z nepovratnimi sredstvi pomembno podprl posodobitev gozdarske mehanizacije zasebnih lastnikov gozdov in kmetijskih gospodarstev ter tako prispeval k dvigu BDV gozdarskih gospodarstev v povprečju za 35 %.

Ključne besede: Program razvoja podeželja, gozdarstvo, gozdarske storitve, stroji in oprema, prejemniki sredstev

Abstract:

The entrance of Slovenia into the European Union enabled drawing down funding from the European Agricultural Fund for Rural Development in the framework of the Rural Development Program (RDP) measures. To improve the forestry sector competitiveness for the purposes of improving the forestry services offers, in the framework of RDP 2007-2013 the measure 122 was financed: Increase of the financial value of forests that supported private forest owners for (A) investing in the construction and reconstruction of forest roads and skid trails and preparing of skid trails; and (B) investing in the purchase of new mechanization and new equipment for felling and harvesting wood. Until December 31, 2015, 23.05 million € were paid out; to over 90 % they were paid to private forest owners – individuals. A little more than 16 million € were paid out for the purchase of mechanization and equipment for felling and harvesting wood; mostly wheel tractors for forest work were purchased. In the period from 2007-2013, RDP significantly supported the updating of the forestry mechanization of private forest and agricultural businesses owners and thus contributed to the increase of the GVA of forest businesses averagely for 35 %.

Key words: Rural Development Program, forestry, forestry services, machines and equipment, recipients of the funding

1 UVOD

Ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo (EU) se je slovensko kmetijstvo in gozdarstvo soočalo z nizko produktivnostjo. Vstop je prinesel uveljavitev skupne kmetijske politike in pravil skupnega trga. K nizki produktivnosti so pomembno prispevali številni dejavniki, med katerimi so poleg neugodne zemljiške in posestne velikostne strukture še

nizka stopnja profesionalizacije, razmeroma nizka delovna intenzivnost ter neugodna starostna in izobrazbena struktura na kmetijskih gospodarstvih. Prispevek kmetijstva v bruto domačem proizvodu (v nadaljevanju BDP) je v letu 2005 znašal 2,0 odstotka. V primerjavi z letom 1995 se je delež kmetijstva v BDP zmanjšal za 1,4 odstotne točke. Prispevek gozdarstva k BDP

¹ Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za gozdno tehniko in ekonomiko. Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija

* dopisni avtor: darja.stare@gozdis.si

Slovenije se je v letih 2000–2005 gibal okoli 0,2 odstotka (Program ..., 2015). Vse manjši delež, ki sta ga kmetijstvo in gozdarstvo predstavljala v slovenskem gospodarstvu, se je odražal tudi v šibki sposobnosti kmetijskih gospodarstev za izvajanje naložb. Z namenom izboljšati konkurenčnost kmetijskega in gozdarskega sektorja je želela država z ustreznimi instrumenti zagotoviti pogoje za povečanje produktivnosti. Za Slovenijo je pomemben vpliv Programa razvoja podeželja (PRP), ki je skupni programski dokument Republike Slovenije in Evropske komisije ter pomeni programsko podlago za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP).

Zasebni lastniki gozdov in izvajalci del v gozdovih v okviru dopolnilne dejavnosti na kmetijah in v okviru organizirane oblike medsosedske pomoči so med pomembnimi prejemniki nepovratnih sredstev ukrepov PRP. Ukrepi PRP za izboljšanje učinkovitosti gospodarjenja z zasebnimi gozdovi v Republiki Sloveniji so v zadnjem desetletju podprli naložbe za nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa z namenom izboljšanja gozdno-lesne vrednostne verige in povečanja učinkovitosti delovanja ter konkurenčnosti gospodarstev in podjetij. V letu 2012 je bil delež bruto dodane vrednosti gozdarstva v BDP Slovenije 0,7 % (Program ..., 2019), kar pomeni znatno povečanje glede na leto 2005, torej pred začetkom izvajanja ukrepov PRP.

Namen prispevka je predstaviti finančne podpore in tudi strukturo prejemnikov podpor v okviru PRP za obdobje 2007–2013. Prizadevanja za izboljšavo pogojev za gozdarstvo in upravljanje z gozdovi v Sloveniji so in bodo ostala naravnana v smeri trajnostne rabe gozdov (Program ..., 2015).

2 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007-2013

Za izboljšanje ponudbe gozdarskih storitev je bil v okviru PRP 2007–2013 financiran en ukrep, in sicer znotraj prve osi – konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva: Ukrep 122: Povečanje gospodarske vrednosti gozdov. Glavni cilj ukrepa 122 je bil izboljšati učinkovitost gospodarjenja z zasebnimi gozdovi prek večje izrabe proizvodnega potenciala

gozdov, uvajanja izboljšav pri sečnji in spravilu lesa ter večje varnosti pri delu v gozdu (Javni razpis..., 2008; Javni razpis..., 2009; Javni razpis..., 2011). Tako je ukrep prispeval k povečanju produktivnosti dela v gozdarstvu skladno s cilji nacionalne in gozdarske strategije EU. Predmet podpore iz naslova ukrepa 122 je dodelitev nepovratnih sredstev za:

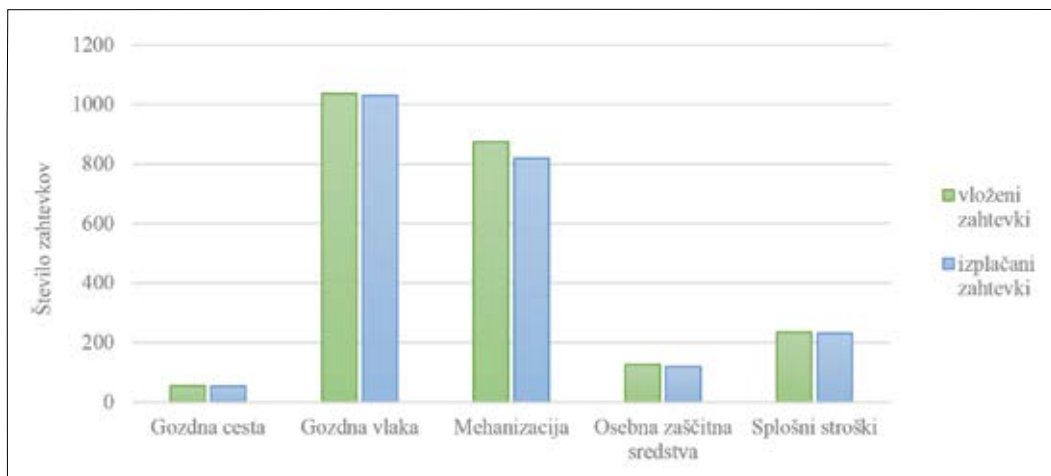
- naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak in
- naložbe v nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa.

Prejemniki sredstev naj bi povečali izkoriščenost proizvodnega potenciala gozdov z uvajanjem novih proizvodov in proizvodnih izboljšav pri sečnji in spravilu ter večje varnosti pri delu v gozdu, izboljšali gozdno-lesne vrednostne verige, povečali učinkovitost delovanja in konkurenčnost gospodarstev ter podjetij in zagotovili surovino na trgu (Program ..., 2015).

3 PREJEMNIKI SREDSTEV ZA UKREP 122 V OKVIRU PRP 2007–2013

V okviru PRP 2007–2013 je bilo za ukrep 122 do 31. decembra 2015 izplačanih 23,05 milijona €. Znotraj ukrepa 122 sta bila podprta dva tipa naložb, upravičeni pa so bili naslednji stroški: gradnja gozdne ceste in gozdne vlake, nakup mehanizacije in osebnih zaščitnih sredstev ter splošni stroški (slika 1). Nekoliko več vlog (51 %) je prispelo za naložbe B (Naložbe v nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa). Po številu odobrenih in izplačanih vlog pa je več vlog (62 %) za naložbe A (Naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak). Glede na vrednost izplačila je bilo več izplačanih sredstev za naložbo B (74 %) (slika 1).

Glede na število odobrenih in izplačanih zahtevkov (2.252 izplačanih zahtevkov, kar je 97 % glede na vse vložene zahtevke), so prevladovale vloge v kategoriji gozdne vlake. Za naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak je bilo odobrenih in izplačanih 46 % izmed vseh vlog ukrepa 122. Glede na vrednost pa je bilo največ izplačanih zahtevkov v kategoriji mehanizacija, in sicer kar

Slika 1: Prikaz števila vloženih in izplačanih zahtevkov po vrstah stroška za ukrep 122, PRP 2007–2013 na dan 31. 12. 2015 (vir podatkov: MKGP, 2019).

67 %. Pri naložbah B, kjer so bile upravičene tri kategorije stroškov (mehanizacija, osebna zaščitna sredstva in splošni stroški), so prevladovala vloge za mehanizacijo. Za nakup mehanizacije za delo v gozdovih je bilo skupno odobrenih skoraj 15 milijonov €, medtem ko je bilo za osebna zaščitna sredstva namenjeno nekaj več kot en milijonov €.

Med prejemniki sredstev tako po številu vlog kot po izplačanih sredstvih ne glede na vrsto

naložbe prevladujejo zasebni lastniki gozdov – posamezniki (več kot 90 %), sledijo zasebni lastniki gozdov – pravne osebe, zasebni lastniki gozdov – s. p. in zasebni lastniki gozdov – združenja (z manj kot 1 %) (preglednica 1). Med posameznimi kategorijami prejemnikov sredstev PRP so bile najuspešnejše občine, katerim je bilo odobrenih 75 % vlog od vseh prejetih vlog (odobrene tri od štirih prejetih vlog). Sledijo zasebni lastniki – pravne osebe, katerim je bilo odobrenih 61 %

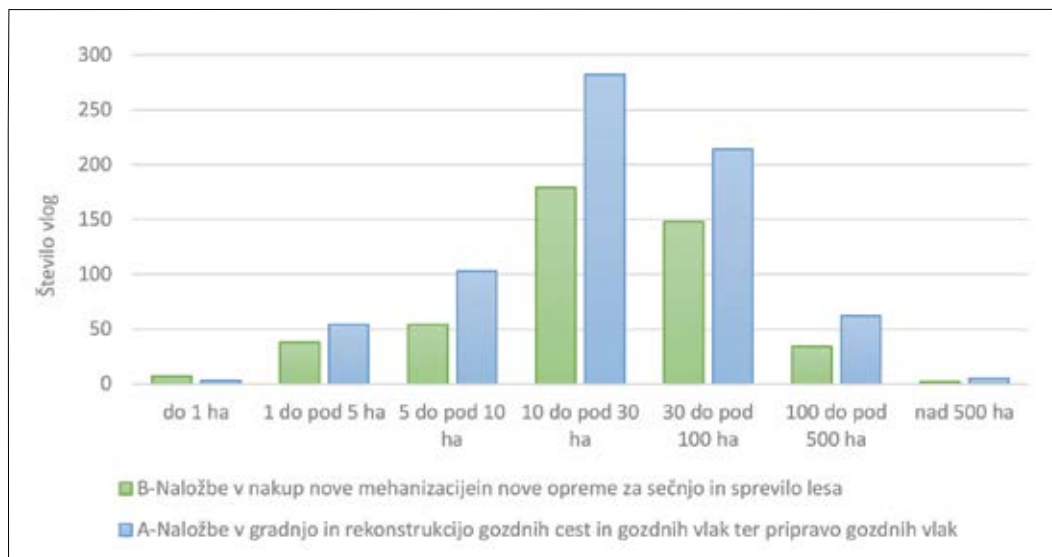
Preglednica 1: Število odobrenih vlog in posameznih vlagateljev glede na status vlagatelja in ločeno za naložbe A in B (vir podatkov: MKGP, 2019)

	A – Naložbe v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak		B – Naložbe v nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa	
	Št. odobrenih vlog	Št. posameznih vlagateljev	Št. odobrenih vlog	Št. posameznih vlagateljev
Kmetija z dopolnilno dejavnostjo	0	0	36	36
Zasebni lastniki (posamezniki)	791	695	423	392
Zasebni lastniki (pravne osebe, s. p.)	34	20	46	31
Zasebni lastniki (združenja)	8	7	1	1
Občine	3	3	0	0
Vsota	836	725	506	460

izmed prispelih vlog. Večina upravičencev je oddalo zgolj eno vlogo (82 %), 12 % jih je oddalo dve vlogi, več kot štiri vloge pa je oddalo manj kot 1 % upravičencev.

Vsi vlagatelji, ki so prejeli odobreno vlogo, so imeli skupaj v lasti več kot 70.577 ha gozdov. Med njimi so prevladovali tisti, ki imajo gozdno posest veliko od 10 do 30 ha (slika 2).

Podatek, da ima več kot 75 % vlagateljev, katerim so bila sredstva odobrena, v lasti več kot 10 ha gozda, dokazuje, da so večji lastniki gozdov bolj pripravljeni investirati v svoj gozd ter mehanizacijo za dela v gozdovih. Po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije je zasebnih lastnikov gozdov, ki imajo gozdno posest, veliko 10 ha ali več, manj kot 5 %.

Slika 2: Velikostna struktura gozdne posesti, ki jo imajo v lasti prejemniki sredstev PRP 2007–2013 (vir podatkov: MKGP, 2019).

4 PODPRTE NALOŽBE V OKVIRU UKREPA 122

Glede opreme in strojev (preglednica 2) je bilo kupljenih največ traktorjev kolesnikov za delo v gozdu z vitlom in brez njega; skupaj jih je bilo v okviru PRP kupljenih 287. Sledil je nakup motornih žag, ki jih je bilo 149. V okviru PRP 2007–13 je bilo nabavljenih kar 142 kompletov osebnih zaščitnih sredstev za delo s stroji in opremo, kar vključuje zaščitne čevlje, zaščitno čelado z mrežico in glušniki, rokavice, zaščitne sekaške hlače ali zaščitno sekaško obleko. Nabavljenih strojev je bilo tudi 130 vitlov ter 90 traktorskih gozdarskih prikolic s pogonom in brez.

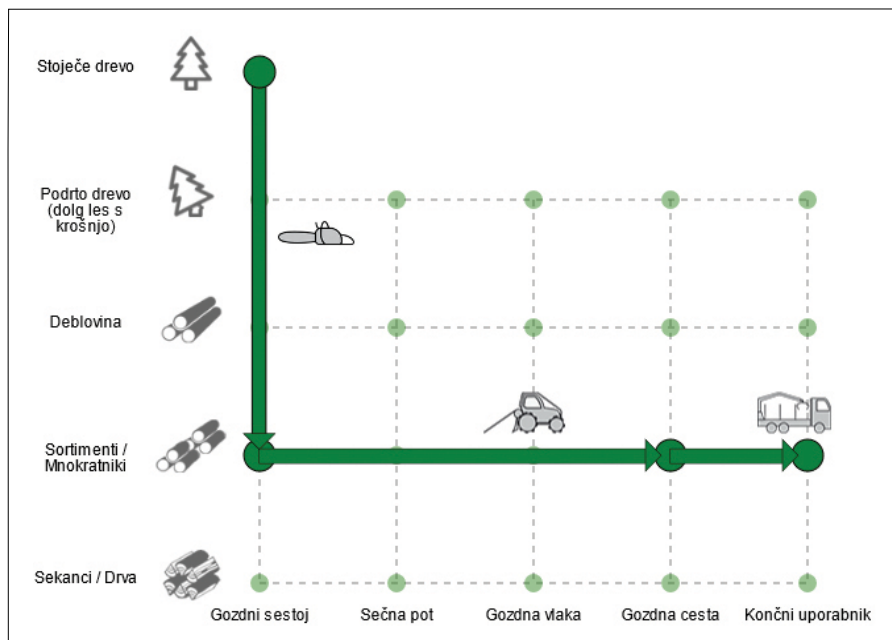
Seznam nabavljene opreme in strojev kaže na stanje oziroma prevladujoče tehnologije za delo v zasebnih gozdovih, kjer prevladujeta sečnja z motorno žago in spravilo s prilagojenim kmetij-

skim traktorjem (slika 3). Seznam kaže tudi na izrazito povečanje uporabe gozdarskih prikolic za izvoz okroglega lesa, ki je vse pogosteje v uporabi tudi pri zasebnih lastnikih gozdov tako za izvoz okroglega lesa do gozdne ceste kot tudi kot za prevoz do končnega uporabnika na krajše razdalje.

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) je bilo v Sloveniji v začetku obdobja PRP (2007) le pet strojev za sečnjo in šest zgibnih polprikoličarjev. Ob zaključku izplačilnega obdobja (2015) pa je bilo že 24 strojev za sečnjo in 21 zgibnih polprikoličarjev (SURS, 2020). Če podatke SURS primerjamo s podatki o nabavljenih strojih v okviru PRP (preglednica 2), ugotovimo, da je bilo 40 % strojev, ki jih beleži SURS v okviru svojega letnega statističnega raziskovanja Gozdarska dejavnost (GOZD-MEHAN/L), nabavljenih v okviru sredstev PRP. Tako visok delež je lahko posledica

Preglednica 2: Seznam opreme in strojev, nabavljenih v okviru ukrepa 122 – naložbe B, razpis PRP 2007–2013, in izplačanih v obdobju 2008–2015 (vir podatkov: MKGP, 2019)

Naziv stroška	Število	Vrednost (€)
Traktor kolesnik za delo v gozdu	287	10.492.802
Motorna žaga	149	60.936
Osebnna zaščitna sredstva za delo s stroji in opremo	142	30.052
Vitel	130	329.361
Traktorska gozdarska prikolica	90	1.264.943
Traktorske gozdarske verige – kolesne	39	51.848
Komplet za daljinsko upravljanje	22	14.177
Oprema traktorja	15	15.740
Naletna ali odzivna deska	14	38.932
Nakladalna naprava za les	9	104.544
Žični žerjav	8	751.695
Zgibni traktor za delo v gozdu	7	674.725
Stroj za sečnjo	7	1.412.019
Zgibni prikoličar (forwarder)	6	911.542
Procesorska – harvesterska glava	2	74.322
Kleščni nosilnik za spravilo lesa	1	4.458
Voziček za žični žerjav	1	8.270
SKUPAJ	929	16.240.367

Slika 3: Shema prevladujoče tehnologije sečnje in spravila v zasebnih gozdovih (vir: wcm.gozdis.si)

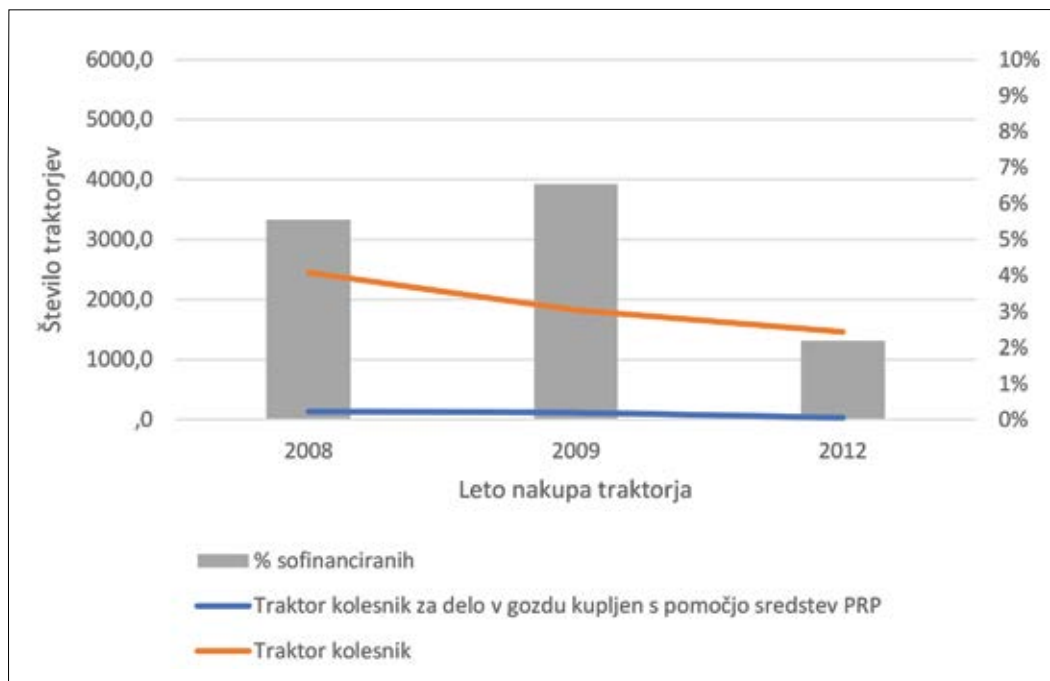
dejstva, da v omenjeni raziskavi SURS sodelujejo zgolj subjekti, registrirani za gozdarsko dejavnost, in ne tudi fizične osebe. To potrjuje primerjava pri traktorskih gozdarskih prikolicah, saj jih je bilo po podatkih SURS v letu 2015 zgolj 69, medtem ko je bilo v okviru analiziranega obdobja PRP nabavljenih 90.

4.1 NAKUP TRAKTORJEV

V okviru naložbe B (mehanizacija in oprema za sečnjo in spravilo lesa) je bilo izplačanih 294 vlog za nakup traktorjev, od tega 287 traktorjev kolesnikov in sedem zgibnih traktorjev, skupna vrednost izplačil pa je znašala dobrih 11 milijonov €. Če primerjamo nakup traktorjev z nakupom vse opreme in strojev, je bilo kar 69 % od vseh izplačanih sredstev namenjenih za traktorje. Za nakup traktorjev v okviru PRP 2007–2013 je bilo mogoče pridobiti sredstva v treh javnih razpisih. V okviru prvega javnega razpisa so bili upravičeni stroški, ki so nastali v obdobju od 1. 1. 2007 do 30. 6. 2009. Vsi traktorji, kupljeni v okviru prvega javnega razpisa (Javni razpis ..., 2008), so bili kupljeni v letu 2008. V okviru tretjega javnega

razpisa so bili upravičeni stroški, ki so nastali po 1. 1. 2009 (Javni razpis ..., 2009). Vsi traktorji, kupljeni v okviru tega razpisa, so bili kupljeni v letu 2009. V okviru petega javnega razpisa so bili upravičeni stroški, ki so nastali po 1. 1. 2012 (Javni razpis ..., 2011). To je bil zadnji razpis v obdobju PRP 2007–2013 za nakup mehanizacije. Vsi traktorji, kupljeni v okviru tega razpisa, pa so bili kupljeni v letu 2012. Pri primerjavi nakupa traktorjev kolesnikov za delo v gozdu v okviru naložbe B, ukrepa 122, v obdobju PRP 2007–2013, z nakupom vseh traktorjev kolesnikov, ki so bili po podatkih Ministrstva za infrastrukturo na novo registrirani v tem obdobju (MZI, 2019), ugotovimo, da je bilo v vseh letih sofinanciranih 5 % traktorjev za delo v gozdu (slika 4).

Ker v bazi novo registriranih traktorjev ni mogoče ločiti med traktorji za kmetijsko rabo in delo v gozdu, ni mogoče neposredno ugotavljati vpliva sredstev PRP na posodobitev gozdarske mehanizacije. Prav tako je bil nakup traktorjev iz naslova PRP 2007–2013 mogoč tudi v okviru ukrepa 121, kar je pomembno vplivalo na skupno število novo registriranih traktorjev predvsem v letu

Slika 4: Primerjava nakupa traktorjev kolesnikov za delo v gozdu v okviru sredstev PRP z nakupom vseh traktorjev v istem obdobju (vir podatkov: MKGP, 2019 in MZI, 2019)

2008 (Pečovnik, 2011). V letu 2008 je bilo namreč prodanih največ traktorjev od začetka spremljanja podatkov v letu 1991 do zadnjih znanih podatkov v letu 2018. V okviru ukrepa 121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev, osnovni tip naložb in gorska mehanizacija, je bilo skupaj kupljenih 1252 traktorjev. Če podatek primerjamo z vsemi kupljenimi traktorji v istem obdobju, ugotovimo, da je bil v celotnem obdobju sofinanciran nakup 12,3 % traktorjev (MKGP, 2019).

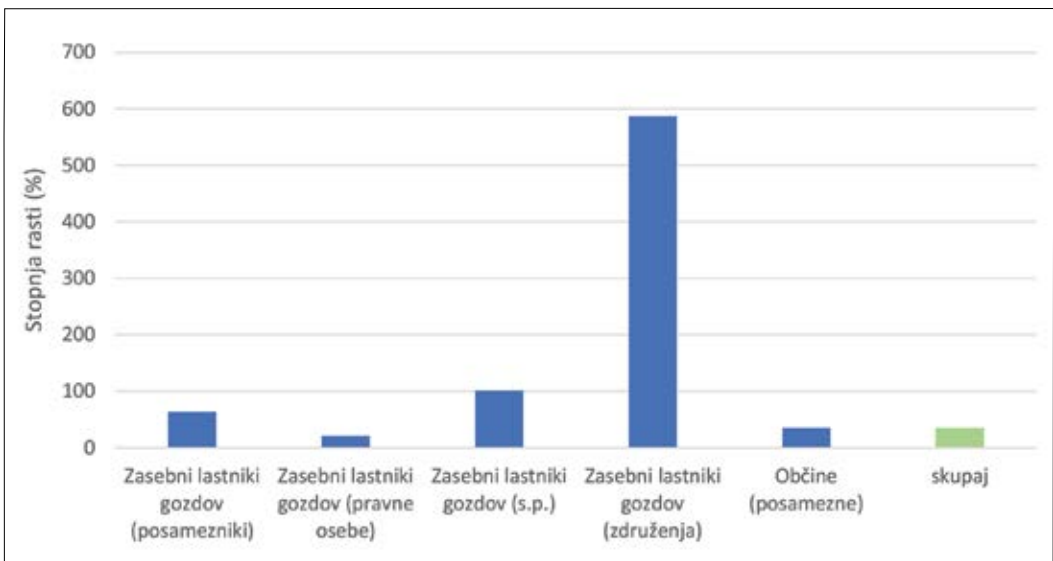
5 USPEŠNOST PRP V OBDOBJU 2007–2013

Glede na podatke iz predloženih vlog za dodelitev sredstev iz PRP 2007–2013 se je bruto dodana vrednost (v nadaljevanju BDV) gozdarskih gospodarstev (to je gospodarskih enot, na katerih poteka gozdarska dejavnost) vlagateljev z naložbo v povprečju zvišala za 35 % (slika 5). To pomeni, da se je skupna BDV gozdarskih gospodarstev, ki so prejela sredstva PRP, zvišala za več kot 7,6 milijona €. Vrednostno je največje zvišanje BDV pri zasebnih lastnikih gozdov – posameznikih, skoraj štiri milijone €. Glede na stopnjo rasti pa je največje zvišanje BDV pri zasebnih lastnikih gozdov – združenjih, kjer je skoraj 600 % povečanje BDV gospodarskih enot vlagateljev.

PRP je s sofinanciranjem naložb v nakup nove mehanizacije in nove opreme za sečnjo in spravilo lesa prejemnikom sredstev pomagal k tehnološkemu razvoju gozdnih gospodarstev in uvedbi novih tehnologij za izvajanje gozdarskih storitev ter učinkovitejše gospodarjenje z zasebnimi gozdovi. Minulo obdobje PRP je z zvišanjem BDV pokazalo, da so sredstva pripomogla k izboljšanju pogojev za gozdarstvo in upravljanje z gozdovi v Sloveniji. Širše gledano se prednosti ukrepov PRP kažejo tudi v korist za družbo, saj je razvoj podeželja ena nacionalnih prednostnih nalog. Uvedba novih tehnologij namreč po navadi pomeni tudi večjo produktivnost, povečanje kakovosti del in stroškovne učinkovitosti ter večjo varnost pri delu. Naložbe v gozdne ceste in vlake pa povečujejo odprtost gozdov, s čimer je omogočeno boljše in intenzivnejše upravljanje gozdov.

6 ZAKLJUČKI

PRP je v obdobju 2007–2013 z nepovratnimi sredstvi pomembno podprl posodobitev gozdarske mehanizacije zasebnih lastnikov gozdov in kmetijskih gospodarstev. Čeprav je težko ovrednotiti uspešnost PRP 2007–2013 in njegov prispevek v gozdarskem sektorju, analize kažejo, npr. z zvišanjem BDV, da so sredstva pripomogla

Slika 5: Sprememba (stopnja rasti) BDV gozdarskih gospodarstev vlagateljev za dodelitev sredstev iz PRP 2007–2013 (vir podatkov: MKGP, 2019)

k izboljšanju pogojev za gozdarstvo in upravljanje z gozdovi v Sloveniji. Podatki kažejo tudi, da med prejemniki sredstev PRP prevladujejo večji zasebni lastniki gozdov, če predpostavimo, da v Sloveniji za večjega lastnika gozda velja tisti, ki ima v lasti več kot pet hektarov gozda (Kumer, 2017).

V okviru prvega obdobja PRP v Sloveniji je bilo glede mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa nabavljenih največ traktorjev kolesnikov za delo v gozdu, in sicer je bilo za traktorje namenjenih kar 69 % vseh izplačanih sredstev. To na eni strani kaže na prevladujočo tehnologijo dela v gozdovih, na drugi pa Slovenija velja za državo v EU, ki ima nadpovprečno število traktorjev. Vendar pa so le-ti povprečno stari okoli 20 let in tako ne omogočajo ustrezne produktivnosti pri delu, ne zmanjšujejo proizvodnih stroškov ter ne povečujejo kakovosti izvajanja dela (Pečovnik, 2011). Zato je pozitivno, da so ukrepi PRP spodbudili k posodobitvi mehanizacije ali nakupu novih traktorjev.

7 ZAHVALA

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta Razvoj kazalcev in metodologije spremljanja ponudbe gozdarskih storitev (V4 1812), ki ga sofinancirata Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Agencija RS za raziskovalno dejavnost.

8 VIRI

- Javni razpis za ukrep Povečanje gospodarske vrednosti gozdov iz Programa razvoja podeželja 2007-2013 (PRP) za obdobje 2007. 2008. Ur. l. RS, št. 99/2008.
- Javni razpis za ukrep Povečanje gospodarske vrednosti gozdov iz PRP 2007- 2013 za leto 2009. 2009. Ur. l. RS, št. 35/2009.
- Javni razpis za ukrep 122 Povečanje gospodarske vrednosti gozdov iz PRP 2007- 2013 za leto 2011. 2011. Ur. l. RS, št. 109/2011.
- Kumer P. 2017. Vpliv družbenogeografskih dejavnikov na gospodarjenje z majhnimi zasebnimi gozdnimi posestmi: doktorska disertacija (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta). Ljubljana, samozal.: 134 str.
- Ministrstvo za infrastrukturo (MZI). Podatki o novo registriranih vozilih v Sloveniji od leta 1991 naprej. 2019.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). Podatki o prejemnikih sredstev iz naslova PRP 2007-2013 za ukrep 122. 2019.
- Pečovnik T. 2011. Analiza prodaje traktorjev za leti 2008 in 2009: diplomatska naloga (Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo). Ljubljana, samozal.: 42 str.
- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013, 9. sprememba. 2015. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (18. 11. 2015).
- https://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_1_Dokumenti/9._sprememba/PRP_07-13_9._spr.pdf (29. 1. 2020)
- Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020, različica 9.1. 2019. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Direktorat za kmetijstvo (22. 9. 2019).
- https://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_1_Kaj_je_program_razvoja_pode%20C5%BEelja/7._sprememba_PRP/Programme_2014SI06RDNP001_9_1_sl.pdf (30. 1. 2020)
- Statistični urad RS (SURS). Podatkovna baza Gozdarstvo pri poslovnih subjektih (GOZD–MEHAN: Mehanizacija in poraba energije v gozdarstvu). 2020.